

LAGSTIFTNING

Lagstiftning för förskolan som omfattar våld mot barn

Det är skollagen som reglerar förskolans verksamhet, men det finns flera andra lagar som omfattar våld mot barn och som är viktiga att känna till för dig som är anställd inom förskolan. Förutom barnkonventionen är det socialtjänstlagen, brottsbalken, föräldrabalken och offentlighets- och sekretesslagen som på olika sätt kan kopplas till förskolans ansvar för barn som far illa.

Barnkonventionen

Den 1 januari 2020 började barnkonventionen gälla som lag i Sverige. Lagen slår fast att barn är individer med egna rättigheter och intressen, och att alla barn oavsett bakgrund ska behandlas med respekt och har rätt att få komma till tals. Barnkonventionen gäller alla barn i hela världen vilket betyder att beslut ska tas och åtgärder genomföras utifrån barnets bästa. Det är statens ansvar att skydda barnet. Myndigheter, rättsväsende och beslutsfattare måste arbeta rättighetsbaserat. Det innebär att de måste ha strategier i bedömning, ärende och beslut för att genomföra FN:s konvention om barns rättigheter. Barns rättigheter ska också vara vägledande i vårt yrkesprofessionella förhållningssätt när vi möter och arbetar med barn.

I Sverige är barnkonventionens artiklar 1–42 inkorporerade i den svenska lagstiftningen och har samma status som andra lagar. Staten, regioner och kommuner har till uppgift att säkerställa att barns rättigheter följs enligt barnkonventionen.

Brottsbalken

Brottsbalken är en central straffrättslig lag i Sverige som reglerar vad en brottslig handling är och vilka påföljder (straff) olika brottstyper kan få. I brottsbalken definieras misshandel så här: "...som tillfogar en annan person kroppsskada, sjukdom eller smärta eller försätter honom eller henne i vanmakt eller något annat sådant tillstånd..." (3 kap. 5 §).

Våld mot barn ryms också inom andra brottskategorier såsom sexualbrott mot barn, hedersförtryck, könsstympning, fridsbrott och barnfridsbrott.

Barnfridsbrott

Den 1 juli 2021 infördes barnfridsbrott som en egen del i brottsbalken. Syftet med den lagen är att stärka det straffrättsliga skyddet för barn som har bevittnat våld i nära relation.

Diskrimineringslagen

Diskrimineringslagens syfte är att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

[Läs mer.](#)

Föräldrabalken

Föräldrabalken handlar både om barns rättigheter och de skyldigheter som föräldrar har mot sina barn. Sverige var först i världen med att år 1979 förbjuda all fysisk bestraffning och annan kränkande behandling av barn. Detta lagstiftades i föräldrabalken, där det står att barnet ska behandlas med aktning för sin egenart och person, och inte får utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling. Agaförbudet understryker att föräldrar aldrig får använda våld i barnets fostran. Föräldrabalken är inte straffrättslig, vilket betyder att en förälder inte kan dömas för att ha brutit mot agaförbudet.

Däremot är misshandel ett brott med en straffrättslig sanktion.

Hälso- och sjukvårdsslagen

I hälso- och sjukvårdslagen ingår att förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador som uppstått i samband med att barn har blivit utsatta för våld och andra övergrepp.

Verksamheter som BVC och BUP regleras av HLS. Hur hälso- och sjukvårdslagen ska tillämpas när det rör frågor om våld mot barn och unga inom hälso- och sjukvårdens och tandvårdens verksamheter regleras i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer (HSLF-FS 2022:39)

Offentlighet- och sekretesslagen

När det gäller sekretess och tystnadsplikt handlar lagen ytterst om att värna vissa intressen och att enskilda inte kommer till skada, till exempel den personliga integriteten. Alla som arbetar i förskolan har sekretess. Det innebär att pedagoger inte får föra vidare uppgifter om barnet och dess familj som kan vara känslig och personlig, och som kan leda till skada om de sprids.

I förskolan omfattas olika yrkesgrupper av olika sekretessregler, exempelvis gäller olika regler för pedagoger och exempelvis förskolepsykologer. För pedagoger råder en lägre sekretessnivå. De får föra diskussioner om ett barn och dela information som rör ett barn inom den egna arbetsgruppen.

Skollagen

Enligt skollagen är förskolans uppdrag att erbjuda trygg omsorg och stimulera barn till utveckling och lärande. Det är huvudmannens ansvar (kommunen eller en fristående aktör) att förebygga och undanröja hinder för att barn i förskolan ska få god omsorg. Det innebär att förskolepersonal har skyldighet att göra en anmälan till socialtjänsten vid misstanke eller kännedom om att ett barn far illa. Förskolan har också skyldighet att samverka med andra aktörer när det gäller barn som far illa i hemmet.

”Huvudmannen för verksamhet som avses i denna lag och den som är anställd i sådan verksamhet, ska på socialnämndens initiativ i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs.”

(Skollagen 29 kap. 13 §)

Viktigt med dokumentation

Alla förskoleverksamheter ska följa, dokumentera och analysera varje barns utveckling och lärande på ett systematiskt och kontinuerligt sätt. Detta finns reglerat i läroplanen för förskolan (Lpfö 18) och är viktigt inte minst för att pedagoger ska kunna upptäcka om ett barn far illa. Skolverket ger tydliga riktlinjer om hur verksamheten ska dokumentera varje barns utveckling och lärande.

Socialtjänstlagen

I socialtjänstlagen regleras förskolans ansvar att upptäcka och agera i samband med våld genom den så kallade anmälningsplikten. Anmälningsplikten innebär att du som är anställd i förskolan eller skolan är skyldig att anmäla oro till socialtjänsten om du misstänker eller får veta att ett barn far illa.

ur Socialtjänstlagen (SoL):

19 kap. Anmälan om oro för att ett barn far illa

Skyldighet att anmäla oro för ett barn

Myndigheter och yrkesverksamma

1 § Följande myndigheter och anställda hos sådana myndigheter samt följande andra yrkesverksamma personer är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa:

1. myndigheter inom hälso- och sjukvården och tandvården,
2. myndigheter inom socialtjänsten,
3. myndigheter inom verksamheter enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
4. myndigheter och de som är verksamma inom verksamheter enligt skollagen (2010:800),

/---/

21. andra myndigheter om myndighetens verksamhet berör barn och unga, och

22. de som är verksamma inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet och fullgör uppgifter som berör barn och unga eller inom annan sådan verksamhet inom hälso- och sjukvården eller tandvården, på socialtjänstens område eller enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

/---/

Uppmaning att anmäla oro

4 § Var och en som får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa bör anmäla det till socialnämnden.

Erbjudande om möte

5 § Socialnämnden bör erbjuda barnet, vårdnadshavaren och den som gjort anmälan enligt 1, 2 eller 3 § ett möte, om det är lämpligt med hänsyn till barnets bästa.

Information till anmälaren

6 § Socialnämnden får informera den som har gjort anmälan enligt 1, 2 eller 3 § om att en utredning har inletts, inte har inletts eller redan pågår.

På begäran av anmälaren ska socialnämnden lämna sådan information som avses i första stycket, om det inte är olämpligt med hänsyn till omständigheterna. Informationen ska lämnas senast en vecka efter det att socialnämnden har fattat beslut om att inleda eller inte inleda utredning. Om begäran kommer in efter denna tidpunkt eller om en utredning redan pågår ska informationen lämnas genast. Lag (2025:1501).

20 kap. Bedömning och utredning av barns och ungas behov av skydd eller stöd

Socialnämnden ska göra en omedelbar skyddsbedömning

1 § Om en anmälan till socialnämnden gäller barn eller unga, ska socialnämnden genast göra en bedömning av om barnet eller den unge behöver omedelbart skydd (omedelbar skyddsbedömning).

Bedömningen ska dokumenteras. För barn ska dokumentationen göras i en personakt.

Socialnämnden ska göra en förhandsbedömning

2 § Om en anmälan till socialnämnden gäller barn eller unga, ska socialnämnden fatta beslut om att inleda eller inte inleda utredning inom fjorton dagar efter det att anmälan har kommit in (förhandsbedömning). Ett sådant beslut behöver dock inte fattas om det redan pågår en utredning om det barn eller den unge som anmälan avser. Tiden för förhandsbedömningen får endast förlängas om det finns synnerliga skäl.

Socialnämndens utredning av barns behov av skydd eller stöd

Skyndsam utredning

3 § En utredning av om socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd ska bedrivas skyndsamt och vara slutförd inom fyra månader från det att den inleddes. Om det finns särskilda skäl, får socialnämnden besluta att förlänga utredningen för viss tid.

Information om utredning

4 § Den som berörs av en utredning av ett barns behov av skydd eller stöd ska, om inte särskilda skäl talar mot det, genast informeras om att en utredning har inletts.

Utredningens bedrivande

5 § Socialnämnden får ta hjälp av sakkunniga i en utredning av ett barns behov av skydd eller stöd och i övrigt ta de kontakter som behövs för att bedöma behovet av insatser.

Utredningen ska bedrivas så att ingen utsätts för skada eller besvär utöver vad som är nödvändigt. Den ska inte göras mer omfattande än vad som är motiverat av omständigheterna i ärendet.

Skyldighet att lämna uppgifter till socialnämnden

6 § När socialnämnden har beslutat om en utredning om ett barns behov av skydd eller stöd, är myndigheter, anställda och yrkesverksamma som anges i 19 kap. 1 § skyldiga att lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredningen.

Samtal med barn utan vårdnadshavarens samtycke

7 § Samtal med ett barn får ske utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande

- vid en utredning av om socialnämnden behöver ingripa till barnets skydd eller stöd, och
- vid en utredning om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 7 eller 8 § föräldrabalken när utredningen sker på socialnämndens initiativ.